

Scener fra et arbejdsliv

Karin Troest er indbegrebet af en arbejder af den gamle skole. I 47 år har hun arbejdet som porcelænsmaler på Royal Copenhagen og har været fagligt aktiv som tillidskvinde og medlem af forskellige bestyrelser. Positiv, arbejdsom og beskeden – umiddelbart en drøm for en arbejdsgiver. Men der er også bid i Karin, noget hun beviste under Porcelænskonflikten i 1976 – en strejke, der skrev sig ind i arbejderhistorien både for dens længde, dens resultater men også for dens kampagnemæssige originalitet.

Af Mette Bom

Karin har sat kaffe over. Og vi drikker den sammen ude i haven på Amager, en varm dag i maj, af karakteristiske blå og hvide kopper, som er næsten lige så gamle som Karins arbejdsliv på porcelænsfabrikken Royal Copenhagen.

47 års arbejde på det samme sted med nogenlunde de samme arbejdsopgaver. En porcelænsmalerinde med et utroligt fagligt engagement og en loyalitet og trofasthed, som man skal lede længe efter i dag. Selv herude på biløen Amager, hvor der trods alt er enkelte arbejdere tilbage bag ligusterhækkene. Godt nok har mange både friværdi, vaskesøjle og Webergrill, men der er også tid til en pils, en pølse, en kop kaffe og en snak om gamle dage, hvor ord som globalisering, outsourcing og flexicurity ikke engang stod i fremmedordbogen.

Karin Troest og hendes mand Preben, er begge gået på efterløn. Preben begyndte som skibstømrer og var kedelpasser for Københavns Energi i mange år. Nu sidder han og læser aviser på førstesalen. Senere skal de ud at spille tennis. Det går de meget op i. Det, og så det at spise sundt. Hver morgen laver Karin havregrød med hørfrø og græskarkerner til Preben. Det skulle forebygge prostatakræft, siger Karin. I huset er der ikke meget, der vidner om et langt, trofast arbejdsliv på porcelænsfabrikken. Ikke et komplet musselmalet stel, som man vel i vore dage ville have raget til sig som ansat uden at blinke. Karin har nogle få kunstgenstande og jubilæumsting fra tiden på fabrikken. Det er det hele, siger hun beskedent.

- Det er skønt at være holdt op med at arbejde, siger hun og skubber et herligt stykke mørkt Lindt-chokolade i min retning. Hun skænker kaffe op i den musselmalede kop, hun fik som en slags indflyttergave, da fabrikken i 2004 flyttede fra de historiske lokaler på Frederiksberg til Glostrup. Der står "Karin" på koppen med flere forskellige naive håndskrifter. Karins glæde ved pensionisttilværelsen kan måske virke lidt besynderlig, eftersom Karin stort set ikke har lavet andet end at gå på arbejde på porcelænsfabrikken, siden hun som 16-årig reagerede på en jobannonce og prompte fik ansættelse som porcelænsmaler. Og fordi hun taler om sine arbejdsår med en utrolig gejst. Men måske er der en tid til alting. Og efter 47 års tro tjeneste er der sikkert et andet liv, der skal leves.

En karriere tager fart

Karin kommer fra en rigtig københavnsk arbejderfamilie. Hendes far var svejser og moderen gjorde rent på Københavns Rådhus, så der var ikke meget tid til familiens to børn, Karin og hendes søster.

- Min far spurgte da, om jeg ville læse videre, men jeg var helt klar til at tjene mine egne penge, siger hun. Året var 1960 og Karin skulle først igennem en oplæringstid på fabrikken på 3-4 år. Hun var gået ud af 9.klasse og vidste blot, at hun ikke gad skolen mere. Hun ville lave noget kreativt – helst tegne eller male. Og fordi Karin havde talent for at male, blev hun ansat i Kurant kunstafdelingen, der bl.a. producerede underglasur, vaser og figurer. Ansat selvfølgelig – på akkordarbejde.

Lidt finere end andre gode fabrikker

Den Kongelige Porcelænsfabrik har alle dage haft noget fint over sig. Det var det kongelige, der gjorde udslaget. Kongehuset havde økonomiske interesser i fabrikken ved grundlæggelsen i 1775 og 100 år frem. Ved grundlæggelsen bestemte man fabrikkens kendemærke, nemlig de tre bølgestreger, der symboliserer de tre vande, der omgiver Danmark: Lillebælt, Storebælt og Øresund. Men i 1868 gik fabrikken over på private hænder og det kongelige blev ved leverancen og besøg. Den svenske dronning Silvia var faktisk forbi fabrikken i sidste måned, står der stolt på virksomhedens hjemmeside.

Det 'fine' image gjorde, at man kunne holde lønnen nede, fortæller Karin. Man var jo lidt finere end andre arbejdere, når man var porcelænsmaler. Og så var det jo hovedsageligt også en kvindearbejdsplads. Den første kvinde ansat på fabrikken i 1868 hed Eleonora Nielsen og derefter gik det hurtigt med ansættelsen af kvindelige malere. I dag er ca. 80 procent af de ansatte kvinder.

Kvinder har alle dage været dårligere stillet på arbejdsmarkedet end mænd, dårligere til at forhandle løn og arbejdsforhold og til at råbe op. Karin har stadig adskillige seneknuder i håndleddet efter så mange års maleri. Og selvom Karins arbejde med vaserne var mere afvekslende end malerne på Blå Blomst og Mussel-afdelingerne, var arbejdsforholdene dengang i 1970erne ikke noget at råbe hurra for.

- Der lugtede tit af benzin og andre ting trods udsugningen med filtre. Det var fordi, ventilationen trak luft ind fra den meget trafikerede Smallegade. Jeg fik meget tit seneskedehindebetændelse og havde altid armbind på, fortæller Karin. Så der var faktisk grund til at råbe op – noget der i øvrigt blev dyrket ret så eftertrykkeligt i 70erne i arbejderklassen. Der var krise i Danmark dengang - en stagnations og inflationskrise – et resultat af statsligt overforbrug i 60erne. Krisen betød nedskæringer i industrien, som til gengæld resulterede i strejker, fabriksbesættelser og demonstrationer.

På de typiske kvindearbejdspladser var der også røre. Der var Føtex-strejker og konflikter i tekstilindustrien, der var oprør blandt rengøringsassistenter på ISS og på daginstitutionsområdet, hvor de kvindelige arbejdere især mærkede resultaterne af nedskæringerne, da det jo er svært at arbejde, når man ikke kan få passet sine børn. Overalt krævede de ansatte stop for nedskæringer, og bedre lønninger og arbejdsforhold.

1970erne var et protestårti med faner og marcher – arbejdere, som organiserede sig og fandt styrke i sammenhold. Det gjaldt ikke mindst Den Kongelige Porcelænsfabrik (nu Royal Copenhagen), som ikke blot har indskrevet sig i den danske kultur- og virksomhedshistorie med de karakteristiske håndmalede stel som Musselmalet, Flora Danica, Mågestellet, og figurer som ”Else med den blå kjole”, men så sandelig også i arbejderhistorien, selvom det ikke omtales på Royal Copenhagens ellers meget detaljerede (engelsksprogede) hjemmeside.

Plattedamekonflikten

Den mest kendte af disse konflikter kom på fabrikken i 1972-1973 og begyndte med en utilfredshed blandt plattemalerne, der havde fået nye maskiner, som godt nok arbejdede hurtigere, men som lavede ringere platter. Det resulterede i flere reparationer og i at plattemalerne ikke kunne nå deres akkord.

Det var under plattekonflikten, at Karin blev spurgt, om hun ville være tillidskvinde. Tillidsarbejdet var ikke fremmed for Karin på det tidspunkt, da hun allerede havde siddet i fagforeningsbestyrelsen i Keramisk Malerforening i flere år og deltog i faglige kurser på Nattergalevej, hvor Jesper Due underviste.

- Nogle gange forstod jeg knap hvad der forgik til tillidsmandsmøderne, men der var virkelig sammenhold og vi var tit ude at strejke i solidaritet med de lavere lønnede arbejdere på fabrikken. Også under Plattedamekonflikten, fortæller Karin.

Som mangeårig næstformand i SU (på det tidspunkt var der ingen fællesklub) tillidskvinde på fabrikken, næstformand i Kvindepolitisk Udvalg i SiD, formand for det ligestillingspolitiske udvalg i LO Storkøbenhavn og koncernrepræsentant i Carlsbergs bestyrelse, samt en af to koordinatore for det koncernfaglige samarbejde mellem alle de virksomheder i Danmark, hvor Carlsberg havde afgørende indflydelse, spillede Karin Troest naturligvis en stor rolle i sådanne konflikter. Og i dag hvor alt ånder fred i haven fortæller Karin om en tid, hvor solidaritet, organisering og vedholdenhed var alfa omega for at få tilkæmpet sig de rettigheder, som arbejderne på fabrikken ikke havde for mange af. Særligt kom Porcelænsstrejken i 1976 til at spille en stor rolle – ikke blot for Karin og de andre 1600 fabriksansatte - men så sandelig også for arbejderhistorien.

Paptallerkener og morgensang

Mussel og Blå Blomst-afdelingerne blev ved at brokke sig over den lave løn – de var over 500 ansatte. Nogle gik til en akkord på 25 kr. i timen og nu krævede malerne altså et løngennemsnit for samtlige malergrupper sat op til 31,50 kr. På det tidspunkt ventede tillidsfolkene på fabrikken, at regeringen ville bryde ind i de næste overenskomstforhandlinger, så derfor mente de, at hvis der skulle strejkes, så skulle det være nu.

Fabrikens direktør, Fog Petersen, vidste godt, at der var et problem med både lønninger og arbejdsforhold i de afdelinger, men han sagde til tillidsfolkene, at på grund af lønstoppet kunne han ikke løse det nu. Arbejdsgiverne måtte simpelthen ikke forhandle løn.

- Så nedlagde vi arbejdet. 1600 mand. Vi begyndte med at demonstrere i Smallegade, hvor Fogs havde sit kontor. Derefter gik vi i samlet trop ind til butikken på Amagertorv og så var der så nogle, der havde fundet på det med, at vi kunne male nogle paptallerkner i den musselmalede stil, som vi kunne dele ud på Strøget og som kunne forklare om baggrunden for strejken. Vi gik også og sang en rigtig strejkesang, der var skrevet til lejligheden og den gjaldede godt derinde på Strøget. Politiet fulgte med os på motorcykler og var faktisk mægtig flinke. Det var de under hele strejken. De samlede også penge ind til os, fortæller Karin.

Fabrikschefen og ledelsen fik travlt med at tale med Arbejdsgiverforeningen. Demonstrationen havde fået en del medieopmærksomhed – også pga. gimmicken med paptallerkenerne - og de kom så op med det forslag, at malerne kunne få en minimal lønforhøjelse mod at tillidsfolkene skulle afgive nogle rettigheder. Det ville malerne ikke acceptere. Og porcelænsmalere nedlagde arbejdet igen. Et par dage efter nedlagde resten af fabrikkens medarbejdere, Metals håndværkere og HK'erne, arbejdet i sympati. Da Fog Petersen ved et af møderne havde sagt, at han godt vidste, at der også var lønmæssige problemer andre steder på fabrikken, afleverede medarbejderne et samlet lønkrav for hele porcelænsfabrikken, der lød på, at ingen afdelinger ikke kunne tjene under 31.50 kr. i timen.

- Vi mødtes så hver morgen kl. 07 og besluttede ved afstemning, om vi skulle fortsætte strejken. Vi sang morgensang, og støtteerklæringerne og brevene fra hele landet blev læst op. Det var rigtig hyggeligt og spændende. Derefter havde vi møder med fagforeningen. Og så satte vi os til at male paptallerkner, som vi nu nærmest havde sat i produktion. De var meget populære, så vi solgte dem for 10. kr. Sådan kunne vi kompensere en lille smule for den tabte arbejdsfortjeneste. Alle malede - Flora Danica, Tranquebar-malerne, og mændene fra gipsafdelingerne og andre afdelinger lærte også at male mussel. Nogle af malerne satte sig foran butikken på Amagertorv andre – som jeg – var i fjernsynet eller ude på arbejdspladserne og fortælle om konflikten.

En maler i høj kurs

Var du aldrig bange for at miste dit job under disse strejker – du havde jo ingen uddannelse og havde aldrig arbejdet andre steder?

- Nej, for vi havde egentlig et meget godt forhold til ledelsen. Og desuden tager det altså en 2-4 år at blive oplært som maler på fabrikken. De kunne ikke finde erstatninger bare sådan. De kunne hente folk fra Bing & Grøndahl, men de fik en bedre løn, end vi gjorde på KPF, så det var der ikke meget gevinst ved.

I dag får porcelænsmalerne en uddannelse på Teknisk Skole og en medfølgende praktik på fabrikken, men det er stadigvæk en meget specialiseret teknik, man bruger som maler, så det er svært at erstatte medarbejdere. Mange medarbejdere har da også været på fabrikken i generationer. Mødre og døtre sidder side om side og der er også mange ægtepar ansat. På Musselmaler-afdelingen i dag har den gennemsnitlige maler været på fabrikken i 20 år. Det var ikke angst for arbejdsløshed, der knugede de strejkende og Karin Troest i perioden, men rettere den tabte arbejdsfortjeneste. Porcelænsstrejken varede historisk lang tid, i 13 uger, og det kunne godt mærkes på pengepungen, selvom der også blev samlet historisk mange penge ind – i alt 4 mio. kr. - fra støttestrejkekomiteer, forbund, fagforeninger og fra indsamlinger på arbejdspladser over hele landet. Derudover ventede de

strejkende et efterfølgende økonomisk slag hvis strejken, der var anmeldt af DA blev kendt overenskomststridig af Arbejdsretten, (hvilket faktisk skete).

Hold ud piger!

For de kvindelige strejkende var det også svært at få det hele til at fungere derhjemme. Selvom mange fik opbakning fra ægtefællen, var det svært at balancere den ekstra tid det tog med det faglige arbejde under strejken med jobbet og ansvaret som husmoder, fortæller Karin. Den seksuelle revolution med bløde handyr i forklæder var altså ikke nået til arbejderfamilierne!

- Preben syntes nok det var lidt træls ind imellem, at der ikke lige var aftensmad kl. 18 og at jeg stort set arbejdede til sent hver aften i de mange uger. Tillidsfolkene gjorde rent om aftenen i kantine og så holdt vi jo møder med Keramisk Forbund næsten hver aften. Men han brokkede sig ikke, fortæller Karin og fortsætter:

- Men der var mange andre, der havde mere på spil end jeg. Jeg havde ingen børn. Mine kvindelige kolleger med børn, havde flere at forsørge og havde jo både et job ude og hjemme. Det var svært for dem, rigtig svært, fordi strejken trak ud i så mange uger og selvom der jo også var mandlige ansatte på fabrikken, så blev det hovedsageligt omtalt som en kvindekonflikt – damerne på porcelænsfabrikken – og det var ikke lige lykkeligt i alle hjem at mor var ude og demonstrere eller holde taler om aftenen.

De strejkende kunne søge bistand i perioden og Karin fortæller, at der var en dygtig socialrådgiver, Annie Warnock, tilknyttet, som hjalp mange med at få penge ad den vej. Derudover kunne de fleste kvinder med børn sidde derhjemme og male paptallerkenerne i stedet for at sidde i fagforeningens lokaler.

- Vi fik så mange breve fra andre arbejdspladser, hvor der stod positive ting som: ”Hold ud piger” og: ”I skal nok klare den”. Der var slet ikke noget nedladende over det. Det gjorde selvfølgelig også, at vi kvinder fik mere selvtillid. Og at flere og flere af os turde stå op i forsamlinger og fortælle om vores krav.

Ikke plads til skruebrækkere

Var der nogen der nægtede at strejke?

- Der var jo skriftlig afstemning om morgenen om man skulle strejke og havde vi først aftalt at nedlægge arbejdet, var der ikke plads til skruebrækkere. Helt i begyndelsen af strejken i 1976 var der enkelte, der ikke ville strejke – bl.a. husker jeg Axel Schiøtz søster, ja nu kan jeg godt nævne hende, for hun er død for mange år siden. Hun sad i figurafdelingen og ville ikke strejke. Det var imod hendes principper, hun syntes, det var dybt forkasteligt at strejke mod fabrikkens ledelse. Så var der en lang række af fabrikkens medarbejdere, der defilerede forbi hendes plads og sagde, hun skulle holde op med at arbejde. Til sidst gik ledelsen faktisk ind og bad hende holde op med at arbejde for at undgå ballade. Og så holdt hun op.

Midt i september blev der så endeligt fremlagt et forslag, der hævdede mindstelønnen til 30,50 kr. På dette tidspunkt var det fagforeningen, der forhandlede for de ansatte. Og et forlig blev endelig indgået.

En gammel strejke men en trendy kampagneform

Selvom det kun er omkring 30 år siden, kan Karins fortælling om porcelænsstrejken godt lyde som en gammel grammofonplade med ridser i. Strejkeformen virker gammeldags men såmænd ganske realistisk, den praktiseres bare ikke så meget længere. Aftaler mellem løntagere og arbejdsgivere er sat meget mere i system. Og den måde virksomheder fungerer på i dag og den måde arbejdet organiseres gør, at konflikter ofte tages i opløbet, inden det når at udvikle sig så dramatisk. Strejken som form bruges selvfølgelig stadigvæk – senest bevist ved den meget effektive strejke imod regeringens nedskæringer på institutionsområdet blandt pædagogerne i foråret 2007.

- Vi lærte alle sammen af denne konflikt – både arbejdsgiverne og arbejdstagerne. Vi lærte om styrken i at stå sammen og holde ud trods lock-out trusler, fyringer og økonomiske sanktioner. Jeg husker ikke, at der var så mange succesfulde strejker siden. Der var simpelthen ikke forhandlingsvillighed fra arbejdsgivernes side. Og i dag samarbejder man jo helt anderledes mellem parterne. Man laver lønsystemaftaler i fællesskab fx. Man er bundet meget mere op på sådanne systemer og samarbejdsaftaler som tillidsmand. Men som arbejdstagere går vi nogle gange for langt i samarbejdets navn. Arbejdsgiverne tror, de bare kan diktere deres krav i stedet for at forhandle. Så må vi sige – nok er nok. Hvis vi ikke gør det, betyder det, at vi ikke står stærkt nok i fagbevægelsen. For solidariteten blandt medarbejderne er da intakt stadigvæk. Det ved jeg, at den er. Men det kræver, at der er nogen der går foran. Nogle der tør. Og dem er der ikke så mange af tilbage, siger Karin Troest.

Porcelænsstrejken i 1976 har en del kommunikative elementer, som var bemærkelsesværdige og lærerige. Blandt andet det, at de strejkende blandede medievenlige kampagneelementer ind som salget af paptallerkenerne. De gjorde, at man kunne støtte sagen med små beløb og samtidig at malerne fik ”branded” dem selv som kunstnere – fortalt deres historie ved hjælp af et simpelt kommunikativt middel.

Besøg på fabrikken

Tilsyneladende er der ikke meget, der har ændret sig på Karin Troests gamle arbejdsplads. På fabrikken i Glostrup sidder musselmalerdamerne stadig side om side og håndmaler porcelænet, transportfolkene kører med gaffeltrucks ude på lageret, og inde bag de lydisolerede plastikvægge sidder plattedamerne i blå kitler og børster den smukke koboltblå farve af relieffet med hestehårspensler.

Luften er tyk af koncentration og næsten alle kvinder lytter til musik, radio eller lydbøger i hovedtelefoner. De fleste ser dog op og hilser venligt, når pressechefen og jeg går forbi deres arbejdsstationer. På væggen hos musselmalerne hænger der adskillige jubilæumsskjolde, som laves hver gang en medarbejder har været ansat i mere end 25 år. De er malet af kollegaer på fabrikken.

Og dog er der alligevel sket en del. I 2004 sammen med flytningen fra Frederiksberg gik Royal Copenhagen over til en helt ny produktionsform og arbejdsgang, nemlig den såkaldte Lean produktion, hvor alting foregår hurtigere – en tallerken produceres nu på 3-4 dage mod 59 dage - og i en lige linie og hvor medarbejderen kan følge et/sit produkt fra start til slut.

Birgit Larsen, som har arbejdet som plattedame på fabrikken i 35 år, er glad for den nye produktionsform. Den gør, at man har en hurtigere arbejdsgang og at man kan følge sit produkt nærmere og rette fejl, siger hun. Birgit synes også, at hendes arbejdsplads er blevet mere moderne og arbejdsmiljørigtig – selvom der ikke er nogle ”menneskechefer”, som jo er blevet så moderne på andre virksomheder. Altså sådan nogle ledere, der går rundt og plejer det psykiske arbejdsmiljø og taler følelser med medarbejderne.

- Menneskechefer! hvad er dog det, spørger Birgit undrende og griner lidt.

Faktisk er Birgit, som Karin Troest var det, utrolig positiv overfor sit arbejde. Der er ikke mange koboltblå fingre at sætte noget sted. Det skulle da lige være det nye lønsystem, som er meget svært at gennemskue for medarbejderne. Lønssystemet er en kombination af timeløn, akkord og personlige tillæg. Forskellen på dengang og nu er, at man arbejder i pulje med andre medarbejdere, så man er afhængig af sine kollegers arbejdsindsats (eller mangel på samme!). Mindstelønnen er selvfølgelig også steget fra de historiske 30,50 kr. og ligger nu på gennemsnitlig 145,- kr. i timen, incl. akkord og tillæg.

Birgit er lige fyldt 60 år og er frisk og snakkesalig. Hun er solbrændt på den sunde facon og forklarer grundigt teknikken bag ved plattemaleriet. Hun fejrede sin runde fødselsdag med morgenmad i kantinen for en masse kolleger og det er med en vis overstået fornemmelse, at vi taler om strejken i 1976, som Birgit selvfølgelig også deltog i. Tiderne skifter, som Bob Dylan sang så rigtigt. Og selvom man har arbejdet det samme sted næsten hele sit liv, kan man sagtens være forandringsparat, arbejde hårdt og forholde sig positivt til nye tider. Det har både Birgit og Karin gjort. Og det har Den Kongelige Porcelænsfabrik eller Royal Copenhagen virkelig nydt godt af – på den moderne måde.